

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра цивільного права і процесу

Масьонкова Марія Михайлівна

**Порівняльно-правовий аналіз здійснення права на управління ТОВ в
Україні, країнах романо-германської та англо-американської правових
систем**

Спеціальність: 081 – Право
Освітньо-професійна програма - Право
Випускна кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи ПРМ-22
М.М. Масьонкова

Науковий керівник:
д.ю.н., професор В.І. Теремецький

Випускну кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

« ___ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ І.С. Лукасевич-Крутник

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Загальна характеристика правового статусу товариства з обмеженою відповідальністю	8
1.1. Історія становлення та розвитку законодавства країн романо-германської та англо-американської правової системи про товариства з обмеженою відповідальністю.....	8
1.2. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю в зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.....	12
1.3. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю за законодавством України	15
Висновки до Розділу 1.....	21
Розділ 2. Правовий статус вищих органів управління товариства з обмеженою відповідальністю	23
2.1. Компетенція та порядок здійснення повноважень вищого органу управління товариством з обмеженою відповідальністю Австрії.....	23
2.2. Правовий статус вищого органу управління товариства з обмеженою відповідальністю США.....	29
2.3. Управління товариством з обмеженою відповідальністю у Великобританії.....	33
Висновки до Розділу 2.....	36
Розділ 3. Виконавчі та контролюючі органи в системі управління товариством з обмеженою відповідальністю	38
3.1. Правовий статус виконавчих органів управління товариства з обмеженою відповідальністю.....	38
3.2. Правовий механізм формування та здійснення повноважень контрольно-ревізійних органів товариством з обмеженою відповідальністю.....	46
Висновки до Розділу 3.....	51
Висновки	53
Список використаних джерел	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Становлення ринкової економіки призвело до виникнення великої кількості господарських товариств та активного розвитку корпоративних правовідносин. Як зазначалось раніше, однією з найбільш поширених організаційно-правовою форм підприємств, і, загалом – юридичних осіб в світі, зокрема в Україні, є товариства з обмеженою відповідальністю. Це пов'язано, в першу чергу, з доволі легкою процедурою створення та реєстрації такого товариства і невеликими розмірами початкового капіталу, який є необхідним для його створення. Також це пов'язано з широкими можливостями, які дає йому чинне законодавство. Для товариства з обмеженою відповідальністю немає обмежень у виборі видів діяльності. Товариство з обмеженою відповідальністю може мати як декілька, так і одного засновника. При цьому його засновниками можуть бути одночасно і фізичні, і юридичні особи, як резиденти, так і не резиденти України.

До особливостей товариства з обмеженою відповідальністю відносять:

- обов'язкова наявність статутного фонду;
- наявність статусу юридичної особи;
- у момент первинної реєстрації директором товариства з обмеженою відповідальністю має бути громадянин України;
- установчий документ - статут;
- можливість реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю як з одним, так і з декількома засновниками (до 10 учасників).

Нормативні акти, які регулюють корпоративні правовідносини, що складаються у товариствах з обмеженою відповідальністю, містять багато недоліків, які особливо гостро проявляються під час корпоративних конфліктів. Значна їх частина виникає у процесі управління товариством з обмеженою відповідальністю.

Якщо говорити про законодавство, то після проголошення незалежності України, на рівні Закону одним з перших був урегульований статус саме

товариств з обмеженою відповідальністю – 19 вересня 1991 р. був прийнятий Закон України «Про господарські товариства». Тривалий час вищезазначений Закон виконував роль головного нормативно-правового акту, що визначав правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю. 6 лютого 2018 року Верховна Рада України прийняла доволі важливий для підприємництва нормативно-правовий акт – Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [33], який набрав чинності 17 червня 2018 року. В основі даного Закону лежать нові та вдосконалені вже існуючі механізми визначення правового статусу та регулювання діяльності товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю. Окрім цього діяльність ТОВ регламентується Цивільним кодексом України [36], Господарським кодексом України [9] та іншими законодавчими актами України.

Утім, низка важливих питань, що виникають в процесі управління товариством з обмеженою відповідальністю є недостатньо врегульованими, або залишилися повністю поза увагою законодавця.

Законодавства інших країн, як романо-германської, так і англо-американської правової системи, в деяких питаннях стосовно управління товариством з обмеженою відповідальністю є більш досконаліми та ефективними в дії. Перспективи удосконалення та покращення вже існуючої нормативно-правової бази, що регламентує процес регулювання товариства з обмеженою відповідальністю в Україні свідчать про актуальність дослідження здійснення права на управління товариством з обмеженою відповідальністю.

Вивченням питань здійснення права на управління товариства з обмеженою відповідальністю займались, зокрема, В. Васильєва, О. Ковалишин, І. Саракун, М. Ладлер, Й. Бургсталер та інші. Постійний розвиток форм підприємницької діяльності, ринкових відносин зумовлює в свою чергу розвиток законодавства, саме через це не всі законодавчі новели вже знайшли своє трактування в працях вчених та юристів.

Саме тому питання вибору найбільш оптимальної управлінської структури для даної організаційно-правової форми, створення нормативно-

правової бази, яка б змогла забезпечити ефективне функціонування та контроль за даним процесом залишаються важливими як для України, так і для інших країн, де організаційна форма підприємницької діяльності - товариство з обмеженою відповідальністю є актуальною.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є проведення порівняльно-правового аналізу здійснення права на управління товариства з обмеженою відповідальністю в Україні, країнах романо-германської та англо-американської правової системи, який би надав інформацію, необхідну для вдосконалення існуючої системи національного законодавства та вдалої імплементації закордонного досвіду з даного питання.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлено такі завдання:

— проаналізувати історичні умови формування організаційно-правової форми товариства з обмеженою відповідальністю в різних країнах;

— охарактеризувати правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю в різних країнах;

— порівняти управлінську структуру товариства з обмеженою відповідальністю в Україні, країнах континентального та прецедентного права;

— розкрити поняття виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю різних країн;

— розкрити поняття контролюючого органу товариства з обмеженою відповідальністю, проаналізувати процес контролю за діяльністю товариства з обмеженою відповідальністю в країнах як романо-германської, так і англо-американської правової системи.

Об'єкт дослідження – право на управління товариством з обмеженою відповідальністю в Україні, країнах романо-германської та англо-американської правової системи.

Предмет дослідження – організаційно-правова форма товариства з обмеженою відповідальністю, органи управління товариства з обмеженою відповідальністю, виконавчі та контрольно-ревізійні органи товариства з обмеженою відповідальністю.

Методи дослідження було обрано відповідно до окреслених мети та завдання, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Зокрема, у роботі використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: порівняльно-правовий (під час визначення особливостей регламентації процесу управління товариством з обмеженою відповідальністю в українському законодавстві, законодавстві окремих держав та ймовірності використання зарубіжного досвіду у вітчизняній правовій системі); герменевтичний (для з'ясування особливостей здійснення процесу управління товариством з обмеженою відповідальністю); системно-структурний (у процесі дослідження органів управління товариства з обмеженою відповідальністю); узагальнення (для наведення практично значущих висновків на підставі проведених окремих досліджень).

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, найважливіші з яких є наступні:

— обґрунтовано, що правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю, система його органів управління та безпосередньо сам процес управління напряму залежать від історичного розвитку даної організаційно-правової форми підприємницької діяльності та економічної ситуації в тій чи іншій країні;

— на прикладі здійснення права на управління товариством з обмеженою відповідальністю доведено, що приналежність країни до романо-германської або англо-американської правової системи є вирішальним фактором для формування правового режиму товариства з обмеженою відповідальністю;

— досліджено здійснення права на управління товариством з обмеженою відповідальністю в країнах різних правових сімей. Доведено, що існуючий правовий механізм здійснення права на управління товариством з обмеженою відповідальністю є недосканалим і потребує реформування, зокрема запозичення досвіду інших країн з даного питання.

— встановлено спільні та розмежувальні ознаки між новелами Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та вже існуючими інструментами управління товариством з обмеженою відповідальністю в національних законодавствах інших країн.

— розроблено рекомендації щодо удосконалення існуючої системи управління товариством з обмеженою відповідальністю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дослідженні теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у правотворчості, а саме під час розроблення пропозицій щодо удосконалення існуючих нормативно-правових актів, які регламентують процес діяльності та управління товариством з обмеженою відповідальністю; у правозастосовній діяльності, зокрема при вирішенні корпоративних спорів, що виникають в процесі управління товариством з обмеженою відповідальністю; в навчальному процесі під час викладання курсів цивільного і корпоративного права; в науці цивільного і корпоративного права для виконання подальших досліджень проблем здійснення права на управління товариством з обмеженою відповідальністю.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та переліку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 63 сторінки, перелік використаних джерел містить 60 найменувань.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були апробовані на міжнародній науковій студентській конференції «Правова система України в умовах Європейської інтеграції: погляд студентської молоді». Тернопіль, 15 травня 2019 р. на тему «Товариство з обмеженою відповідальністю: новели українського законодавства в умовах Європейської інтеграції».

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

1.1. Історія становлення та розвитку законодавства країн романо-германської та англо-американської правової системи про товариства з обмеженою відповідальністю

Історія розвитку правого регулювання підприємництва як об'єднання бере свій початок з середньовіччя, коли першими підприємцями були купці. Як казав В.Н. Шретер, «товариське об'єднання кількох осіб для спільного досягнення певної господарської мети зустрічається вже в найглибшій старовині. Ідея товариської угоди там, де сил одного не вистачить для вирішення якого-небудь господарського завдання, сама по собі настільки проста і природна, що усюди, де ми зустрічаємо співіснування людей, ми зустрічаємо і договір товариства [27, 9]».

Проте, на початках розвивалося саме унітарне підприємництво - діяльність однієї фізичної особи, метою якої було отримання прибутків з необмеженими повноваженнями щодо керівництва власними справами і власною працею.

Наступною стадією розвитку підприємницької діяльності стало родинне підприємництво, причиною для створення якого стала необхідність організувати діяльність з отримання прибутків і підтримки власного господарства, за керування якої відповідав голова сімейства, а всі інші члени сім'ї були йому підпорядковані. Дана форма колективного господарювання є прототипом сучасного повного товариства, яке набуло остаточної організаційної форми тільки у XIV-XV століттях.

Наступним кроком стало зародження організаційно-правової форми корпорацій - аналог сучасних акціонерних товариств. Виникнення акціонерних

товариств було викликане необхідністю створення вельмизначного капіталу для здійснення крупних торговельних, а потім і промислових угод, таких як морська торгівля з колоніями, будівництво залізниць, видобуток корисних копалин та ін.

Після появи в XVI - на початку XVII століть таких акціонерних товариств, як Англійські компанія для торгівлі з Росією (1554 рік), відома Ост-Індійська компанія (1600 рік), Голландська Ост-Індійська компанія (1602 рік) та ін., устрій підприємництва набуває корпоративного характеру [13].

Подальший розвиток форм здійснення підприємницької діяльності відбувався шляхом зближення правових властивостей і ознак повного і акціонерного товариств.

Так з'явилися проміжні форми підприємницької діяльності (товариство з обмеженою і додатковою відповідальністю, командитне товариство та інші). У результаті, на початку XX століття було сформовано спільне поняття корпорації (англо-американська правова система) і господарського товариства (романо-германська правова система). Пропонується розглянути більш детально розвиток законодавства щодо товариства з обмеженою відповідальністю в окремих країнах.

Німеччина була першою з європейських держав, яка закріпила організаційно-правову форму товариства з обмеженою відповідальністю (далі по тексту ТОВ) на законодавчому рівні. Існування лише двох протилежних форм підприємницьких об'єднань: повного товариства та акціонерного товариства, стало недостатнім для задоволення потреб економічної діяльності. Акціонерна криза в Німеччині в 1870-х рр. значно пришвидшила процес створення інституту ТОВ. Існуючі акціонерні товариства, їх організаційно-правова форма, потребували термінової модифікації, що стало причиною прийняття Закону про товариства з обмеженою відповідальністю від 20 квітня 1892р., який закріпив в статусі учасника елемент як особистої зацікавленості в діяльності підприємства, так і капіталістичний. Згодом дана форма стала законодавчо закріпленою і в інших країнах, а саме у Франції, Австрії та Іспанії.

Модель ТОВ, започаткована в Німеччині, згодом була закріплена у французькому законодавстві, а в 1966р. був прийнятий Закон №66-537 про торгові компанії, який регламентував дану модель. Італія стала останньою з країн романо-германської правової сім'ї, яка прийняла дану форму підприємства.

Фінське законодавство було дещо відмінним до законодавств інших європейських держав і не проводило розподілу між різними організаційно-правовими формами товариств. Існувала тільки одна форма компаній з обмеженою відповідальністю - акціонерне товариство, яке могло випускати або не випускати акції для обертів на фондовому ринку. Акціонерне товариство, в межах діяльності якого був випуск акцій для обертів на фондовому ринку, було єдиною формою компаній з обмеженою відповідальністю, закріпленою законодавчо. Вступ Фінляндії до Європейського Союзу став поштовхом для внесення змін до національного законодавства, зокрема до Закону про товариства, нова версія якого передбачала статус товариств з обмеженою відповідальністю.

Практика європейських країн з питань нормативно-правового регулювання правового статусу та процесу управління ТОВ стала основою для становлення і розвитку законодавства України, яка також належить до романо-германської правової системи. Історичний розвиток ТОВ на теренах нашої держави можна умовно поділити на 2 періоди:

1) дореволюційний період, коли ТОВ як таких не існувало, проте були подібні до них юридичні особи, а саме - промислові товариства та артільні організації;

2) період СРСР, коли регулювання діяльності ТОВ регламентувалося чотирма статтями ЦК УРСР 1922 р., однак ЦК УРСР 1963 р. вже не визнавав існування ТОВ;

3) з 1990 р. до сьогодні, коли розпочався активний розвиток ТОВ.

Зараз діяльність товариств з обмеженою відповідальністю регламентується Цивільним кодексом України [36], Господарським кодексом

України [9], Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [32], а також іншими законодавчими актами України.

Історія створення аналогів товариства з обмеженою відповідальністю в країнах англо-американської правової системи, зокрема США та Великобританії, на законодавчому рівні розпочалось наприкінці ХХ ст. Під час фінансової кризи наприкінці 1980-х і на початку 1990-х років сотні американських фірм заощаджень та позик (еквівалентні британським будівельним товариствам) були оголошені неплатоспроможними. У результаті колапсу багато бухгалтерських і юридичних фірм зіткнулися з юридичними позовами, викликаними урядом США. Успішні претензії могли б призвести до того, що всі партнери, у тому числі ті, хто не несе відповідальності за нездатність ошадних та позичкових фірм, будуть зобов'язані виплатити мільйони доларів компенсації. У 1991 році Техас ввів концепцію товариства з обмеженою відповідальністю (limited liability company - LLC). Концепція була популярною, і більшість штатів США згодом прийняли законодавство про LLC [53, 11].

У вересні 1996 року штат Джерсі прийняв законодавство, яке дозволяє партнерствам, особливо великим бухгалтерським фірмам, зареєструватися як LLC. Британські бухгалтерські фірми «Великої шістки» почали агітацію за подібне законодавство, яке буде запроваджено у Великобританії. Після тривалих консультацій законопроект був внесений до Палати лордів у листопаді 1999 року, який отримав Королівську згоду 20 липня 2000 року.

Акт про товариства з обмеженою відповідальністю 2000 року набрав чинності 6 квітня 2001 року [57]. Акт містить 20 розділів. Деталізація законодавства, що стосується ТОВ, міститься в Правилах, створених відповідно до цього Закону. Найбільш важливими з них є Регламенти про партнерство з обмеженою відповідальністю 2001 року та Положення про партнерство з обмеженою відповідальністю (Закон про застосування підприємств 2006 року). Закон про компанії від 2006 року, більшість інших положень Закону про компанії від 1985 року та Закону про неспроможність 1986 року.

Положення, створені Законом про товариства з обмеженою відповідальністю 2000 року, діють шляхом посилання на первинне законодавство (зокрема, Закон про компанії 2006 року та Закон про неплатоспроможність 1986 року), застосовуючи чи змінюючи більшість відповідних частин законів до ТОВ. Положення необхідно читати разом з відповідним Законом, оскільки вони разом утворюють паралельний Закон, спеціально розроблений для ТОВ.

1.2. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю в зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз

Європейське законодавство виділяє певні характерні риси, притаманні товариствам з обмеженою відповідальністю, серед яких є наступні.

По-перше, більшість національних законодавств країн Європи як максимальну кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю визначають число п'ятдесят. Якщо число учасників стане більше п'ятдесяти, то воно повинне бути протягом двох років перетворено в акціонерне товариство або зобов'язано зменшити кількість учасників. У разі невиконання даною умови законами передбачена ліквідація даного товариства.

На початках створення суспільства однією особою не допускалося жодною європейською державою. У деяких країнах це стало можливим тільки в 70-80-і рр. минулого сторіччя. Створення ТОВ однією особою дозволялося в Данії (з 1973 р.), в Німеччині (з 1980 р.), у Франції (з 1985 р.), Нідерландах (з 1986 р.) і Бельгії (з 1987 р.). Законодавства інших країн (Греції, Іспанії, Італії, Португалії) не дозволяли створення товариства однією особою.

Дванадцята Директива (Директива про товариство з обмеженою відповідальністю однієї особи) [34], прийнята в 1989 р., зобов'язала всіх держав-учасників передбачити в національному законодавстві таку організаційно-правову форму ТОВ, що має єдиного учасника.

У деяких державах Європи, таких як Бельгія і Франція, діє заборона на створення товариства однією особою, яка в свою чергу є учасником іншого товариства. Дана заборона отримала назву 'заборона внучок'. У разі порушення даної вимоги будь-яка зацікавлена особа має право вимагати ліквідації такого товариства. Якщо заборона була порушена шляхом об'єднання всіх часток товариства, яке має декілька учасників, в руках одного з них, ліквідаційна вимога може бути подана лише через рік після процедури об'єднання часток. Окрім цього, французьке законодавство забороняло фізичній особі бути єдиним учасником декількох товариств, проте дану заборону було скасовано в 1994 р. [13, 9].

У Бельгії відповідно до Закону про торгові компанії, якщо товариство має єдиного учасника, саме він несе необмежену відповідальність по боргах даного товариства. Якщо декілька товариств створені однією фізичною особою, то саме на неї покладається необмежена відповідальність по їх боргах.

Другою характерною рисою є розподіл статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю на частки участі. Відповідними законами визначається мінімальний розмір статутного капіталу. Раніше в Німеччині відповідно до Закону про ТОВ він складав 50 тис. німецьких марок, у Франції Закон про торгові компанії визначав мінімальний статутний капітал на суму 50 тис. франків, мінімальний розмір статутного капіталу ТОВ в Італії складав 10 тис. євро. Сьогодні для більшості країн Європи мінімальний розмір статутного капіталу становить 25 тис. євро.

Як правило, розмір членського внеску є різним, проте його мінімум встановлюється відповідними законами. Вклади можуть бути як грошовими, так і речовими або інтелектуальними, проте останні в будь-якому випадку мають бути оцінені в грошовому еквіваленті.

По-третє, кожен учасник, який зробив свій внесок до статутного капіталу товариства, має частку участі в даному товаристві. Розподіл часток участі визначається статутом товариства.

Процес створення інституту товариства з обмеженою відповідальністю в країнах континентального права був доволі довготривалим. Удосконалення законодавства та імплементація нових законів відбувалися під впливом економічних потреб, які постійно змінювались. Німеччина, яка започаткувала даний інститут, та її законодавство стали прикладом для інших країн Європи. Німецьке законодавство дає дане визначення ТОВ: товариство з обмеженою відповідальністю (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung GmbH*-в Німеччині, *des societes a responsabilite limitie* - у Франції) - комерційне товариство з розподіленням на частки статутним капіталом. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю не відповідають за зобов'язаннями суспільства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю суспільства, в межах вартості внесених ними внесків.

В Україні ТОВ – організація, суб'єкт господарської діяльності, статутний капітал якої поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом товариства. Товариство з обмеженою відповідальністю є одним з видів господарських товариств.

До країн романо-германської правової сім'ї входить і сусідня до України Польща.

Польський законодавець дає наступне визначення: ТОВ (*sp. z o.o.*) - це товариство, яке створюється шляхом об'єднання майна, однією або декількома особами з метою, яка не забороняється законом (ст. 151 № 1 КТТ) [51] та наділена цивільною працездатністю з моменту створення (ст. 11 № 2 КТТ), а з моменту реєстрації - і правосуб'єктністю (статус юридичної особи). Товариство має статутний капітал, який поділений на рівні або нерівні відповідно до номінальної вартості частки (ст. 152 КТТ) та є відповідальним за своїми зобов'язаннями (ст. 151 №4 КТТ). Товариство з обмеженою відповідальністю - особа приватного права (корпорація), об'єднання учасників, яке наділяється правосуб'єктністю окремо від власних учасників. Підставою для створення товариства виступає засновницький договір (ст. 3 КТТ).

Корпоративне право країн англо-американської правової сім'ї значною мірою відрізняється від корпоративного права романо-германських країн. Відмінність двох даних систем в першу чергу полягає у вищезазначеній історії виникнення такої організаційно-правової форми підприємницької діяльності як товариство з обмеженою відповідальністю. Необхідно також відзначити, що в країнах прецедентного права поняття ТОВ відсутнє, проте існують схожі за організаційно-правовою формою підприємства.

Наближеним до класичного ТОВ з точки зору британського законодавства є ТОВ. (від “limited liability partnership”), що вказує на товариство, в якому деякі або всі партнери (в залежності від юрисдикції) мають обмежені зобов'язання.

LLC (“limited liability company”) – притаманна назва для компанії з обмеженою відповідальністю в США. Саме дана американська організаційно правова форма підприємницької діяльності є найбільш схожою до національного визначення товариства з обмеженою відповідальністю.

1.3. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю за законодавством України

Як зазначалось раніше, товариство з обмеженою відповідальністю є однією з найбільш поширених форм господарських товариств в економічній сфері України.

Товариство з обмеженою відповідальністю — товариство, що має статутний фонд, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Учасники товариства несуть відповідальність у межах їх вкладів. У випадках, передбачених установчими документами, учасники, які не повністю внесли вклади, відповідають за зобов'язаннями товариства також у межах невнесеної частини вкладу.

Основний нормативно-правовим акт, що регламентує діяльність ТОВ в Україні - це Закон України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю” [32]. Даний закон набув чинності 17 червня 2018 . Цей Закон знаковий для ведення бізнесу в Україні, оскільки він вносить суттєві зміни і запроваджує новели у правовому регулюванні процесу створення та діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, які є найбільш численною і популярною організаційно-правовою формою підприємницької діяльності (після фізичних осіб-підприємців) в Україні.

До прийняття даного Закону діяльність ТОВ регулювалася Законом України «Про господарські товариства», який був прийнятий ще в 1991р. [31] (з наступними численними змінами до нього), проте який перестав відповідати реаліям та потребам сучасного життя і не надавав змоги учасникам товариства з обмеженою відповідальністю чітко врегульовувати питання корпоративних відносин між собою.

Новий Закон вніс чималу кількість змін щодо регулювання процесу діяльності товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю, серед яких найбільш важливими є:

- існує можливість укладання корпоративних договорів між учасниками товариств;
- вимоги до складання установчих документів ТОВ змінені;
- запроваджено чіткі механізми прийняття рішень учасниками
- товариств, зокрема механізм прийняття рішень за допомогою опитування та заочного голосування;
- для ефективного та дієвого контролю за виконавчим органом товариств передбачено створення наглядової ради у товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю;
- запроваджено новий інструмент управління товариством – значні правочини, що укладаються товариством.

Метою запровадження всіх вищезгаданих нововведень є сприяння поліпшенню інвестиційного клімату в Україні, зокрема притоку інвестицій з

закордону, оскільки відбувається процес запровадження нових правових механізмів, які дозволять учасникам товариств більш чітко врегульовувати відносини між собою як при створенні товариства, так і під час здійснення процесу управління ним.

Пропонується більш детально розглянути деякі з нововведень окремо, зокрема ті, що стосуються здійснення права на управління товариством.

Можливість укладення між учасниками ТОВ корпоративних договорів
Зі вступом в дію даного Закону учасники товариств з обмеженою відповідальністю мають можливість укласти між собою корпоративні договори, відповідно до яких вони зобов'язані реалізовувати свої права та повноваження або утримуватися від їх реалізації певним чином, який є прописаний в даному договорі [10].

Раніше українська правова система не передбачала можливості укладання корпоративних договорів між учасниками товариства з обмеженою відповідальністю, тому часто вони були змушені звертатись до інакших юрисдикцій, де даний інститут правового регулювання (мова йде про укладення корпоративних договорів за участю іноземних учасників ТОВ). Проте рівень правового захисту учасників товариства, між якими був укладений корпоративний договір, був значно знижений в Україні через необхідність визнання рішень судових органів іншої країни чи міжнародного арбітражу.

Окрім цього, надає учасникам товариства змогу на власний розсуд вирішувати питання взаємовідносин між собою, що виникають в процесі створення, діяльності та управління ТОВ. Серед питань, які можуть бути передбачені корпоративним договором, є питання умов або порядку визначення умов, за яких учасник товариства право або зобов'язаний купити або продати частку у статутному капіталі (її частину), а також визначати випадки, в яких дане право або обов'язок виникає. Відмова від переважного права учасника на придбання частки іншого учасника ТОВ, що продається третій особі, також може бути передбачена корпоративним договором.

Новий Закон не зазначає, які ще (крім перерахованих) відносини між учасниками ТОВ можуть бути врегульовані у корпоративному договорі, і ця обставина може бути підставою для дискусій. Однак, питання регулювання відносин між учасниками товариства корпоративним договором залишається дискусійним, адже новий Закон не зазначає чіткого переліку цих відносин. На мою думку, корпоративний договір може врегульовувати відносини з приводу наступних питань:

— права та обов'язки учасників товариства стосовно один одного та їх обов'язки стосовно підприємства;

— питання управління товариством, зокрема призначення менеджменту компанії;

— встановлення порядку вирішення спорів між учасниками управління, зокрема з приводу здійснення права на управління тощо.

Слід зазначити, що зміст корпоративного договору є конфіденційним і не підлягає розкриттю, якщо інакше не встановлено законом або договором (окрім випадків, коли держава, територіальна громада, державне або комунальне підприємство є сторонами договору).

Окремо хотілося б звернути увагу на таку новелу у законодавстві, як нікчемність договору, укладеного стороною корпоративного договору на порушення такого корпоративного договору, за умови, що інша сторона такого договору знала або могла знати про таке порушення. З однієї сторони, така норма Закону забезпечує захист учасників ТОВ від договорів, які порушують норми корпоративного договору. З іншої сторони, дана норма забезпечує існування механізму оскарження інакших договорів, що можуть порушувати умови корпоративного договору. Як варіант це може призвести до маніпулювання одних учасників іншими у господарських відносинах.

Корпоративне управління.

Ще одним нововведенням Закону стало скасування кворуму для загальних зборів учасників, без якого раніше загальні збори не мали права ухвалювати рішення [26]. Відповідно до старого Закону «Про господарські

товариства» загальні збори учасників є повноважними, якщо на них присутні учасники (або їх представники), що володіють в загальному більш як 50 % всіх голосів. Через це в товариствах, де частки були розподілені між учасниками у пропорції 50/50 (або в інакшій пропорції, де одному учаснику чи групі учасників належало 50%), дуже частими були ситуації, коли діяльність ТОВ блокувалась кимось із учасників або групою учасників, котрі в сукупності володіли 50% часток у товаристві. Наразі обмеження у вигляді кворуму знято, але новий Закон містить норму, яка встановлює мінімальну кількість голосів, що є необхідною для прийняття того чи іншого рішення.

Відповідно до нового Закону рішення з більшості питань діяльності товариства мають бути прийняті більшістю голосів учасників ТОВ, які мають право голосу з відповідних питань (за винятком питань, щодо яких встановлено іншу мінімальну кількість голосів для прийняття рішення). До кола таких питань відносяться зокрема рішення з приводу внесення змін до статуту ТОВ, зміни розміру статутного капіталу, реорганізації або ж ліквідації товариства. Для їх прийняття необхідно 75% від загальної кількості голосів. Одностайно учасниками мають прийматись рішення щодо затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника, прийняття рішення про придбання товариством частки учасника. Статут товариства може встановлювати іншу кількість голосів учасників товариства (але не менше, ніж більшість голосів), яка є необхідною для прийняття рішень з питань діяльності ТОВ, окрім рішень, які відповідно до нового Закону мають бути прийняті одностайно. Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок, що незважаючи на ліквідацію вимоги кворуму на загальних зборах ТОВ, вимога мінімальної кількості голосів для прийняття певних рішень лишається.

Відмінити кворум для проведення загальних зборів ТОВ стало можливим завдяки введенню нових процедур проведення загальних зборів учасників, зокрема:

- відеоконференція;
- заочного голосування;

— прийняття рішення шляхом опитування (так зване «дистанційне» проведення загальних зборів).

Нововведення щодо дистанційного проведення загальних зборів учасників ТОВ значно спрощує процес управління товариством, в якому учасниками є нерезиденти, яким часто складно збиратись в одному місці фізично задля прийняття участі в загальних зборах [35]. Проте питання належного виконання прийняття рішень шляхом відеоконференції або опитування лишається недостатньо врегульованим, а отже існує необхідність регламентації даного процесу статутом ТОВ та корпоративним договором.

Наглядова рада.

Наступним нововведенням Закону стала можливість запровадження в товариствах з обмеженою відповідальністю наглядової ради [22] (раніше, до прийняття чинності новим Законом, можливість створення наглядової ради передбачалась лише в акціонерних товариствах).

Більш детально дане питання буде розглянуто в третьому розділі дипломної роботи.

Значні правочини.

Новим Законом встановлено правила погодження ТОВ значних правочинів (правочинів, вартість яких перевищує 50% чистих активів ТОВ станом на кінець попереднього кварталу) та правочинів із заінтересованістю (правочинів, що укладаються із визначеними в законі особами (посадовою особою товариства, афілійованою особою тощо) [4].

Даним нововведенням передбачено, що виконавчий орган товариства не має права вчиняти значні правочини та правочини з заінтересованістю лише за власним рішенням, а має отримати для цього відповідну згоду від загальних зборів учасників або наглядової ради товариства.

В загальному, новий Закон, який регулює процес діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, має здійснити позитивний вплив на роботу ТОВ, зокрема завдяки тому, що Законом передано можливість вирішення більшості питань, що стосуються діяльності ТОВ, самому товариству на вирішення

самому товариству. Новий Закон не встановлено однозначні правила, проте надано учасникам товариства можливість встановлювати власні процедури, створювати органи корпоративного управління, які потрібні товариству, передбачати можливі шляхи вирішення потенційних корпоративних конфліктів. Саме тому для учасників товариств з обмеженою відповідальністю актуальним є питання врегулювання процесу діяльності та управління ТОВ в установчих документах та корпоративних договорах з урахуванням усіх переваг, що надаються новим Законом.

Висновки до розділу 1

В розділі 1 магістерської роботи було здійснено аналіз основ правового режиму товариства з обмеженою відповідальністю. Проаналізовано історичний розвиток національних законодавств різних країн з даного питання.

Організаційно-правова форма підприємницької діяльності – товариство з обмеженою відповідальністю виникло як результат розвитку економічних потреб людства.

Сьогодні ТОВ – є найбільш популярною формою підприємства не тільки в Україні, але й в країнах континентального і прецедентного права. Постійний розвиток економічних відносин зумовлює постійний розвиток законодавства в даній сфері задля більш ефективного управління ТОВ. Німеччина стала першою країною, чий досвід законодавчого регулювання даного питання став прикладом і основою для внесення змін в законодавства інших країн.

Україна, як країна, що входить до романо-германської правової системи, взяла в основу розвитку власного законодавства саме приклад європейських держав.

Країни англо-американської правової системи відрізняються від країн романо-германської правової системи з питань трактування організаційно-правових форм підприємницької діяльності. Поняття, яке було б ідентичне національному товариству з обмеженою відповідальністю в США та

Великобританії відсутнє, проте існують аналоги, структура яких максимально наближена до ТОВ.

Було проаналізовано Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», його основні нововведення та їх вплив на діяльність товариства, здійснення процесу управління, характер корпоративних відносин між учасниками ТОВ.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

2.1. Компетенція та порядок здійснення повноважень вищого органу управління товариством з обмеженою відповідальністю Австрії

Товариство з обмеженою відповідальністю (Gesellschaft mit beschränkter Haftung) є найбільш поширеною та популярною організаційно-правовою формою корпорацій в Австрії. За австрійським корпоративним правом товариство має мати два органи управління. Комерційна діяльність і ведення справ товариства від імені ТОВ у правовідносинах з третіми особами є відповідальністю правління директорів. Фундаментальні рішення та довгострокова стратегія діяльності товариства розробляються і приймаються вищим органом управління - загальними зборами [17, 67].

Загальні збори - центральний орган товариства з обмеженою відповідальністю, саме його відповідальністю є визначення стратегії прийняттям відповідних рішень. Засідання загальних зборів, приймати участь в яких може будь-який акціонер, мають проводитися не менше одного разу на рік за місцезнаходженням товариства. Загальні збори можуть бути проведені і позачергово, якщо це є необхідним для захисту і представлення інтересів компанії. Загальні збори можуть бути скликані за ініціативою правління або інших осіб, які є уповноваженими на це положеннями статуту. Учасники товариства дізнаються про загальні збори шляхом поштових повідомлень, якщо інакший спосіб не є закріпленим статутом. У письмовому запрошенні повинні бути вказані час та місце проведення зборів, а також приблизний порядок денний. Учасники, які сукупно володіють більш як 10% голосів мають певні привілеї: можливість самостійного скликання загальних зборів і включати до порядку денного певні питання.

Рішення загальних зборів.

Кворум може бути досягнутий при присутності як мінімум 10% голосів. Даний кворум може бути зменшений як в більшу, так і в меншу сторону, що закріплюється в статуті. Зазвичай для прийняття рішення необхідна проста більшість голосів, тобто 50% і більше з присутніх, якщо інакше не визначено статутом або Законом про ТОВ. До найбільш вагомих повноважень загальних зборів відносяться:

- 1) призначення та звільнення членів правління;
- 2) пред'явлення вимог до членів правління або звільнення їх від відповідальності за завдану шкоду;
- 3) затвердження щорічного звіту щодо розподілу прибутків серед учасників;
- 4) вирішення питання щодо зобов'язання учасників до сплати додаткових внесків.

Прийняття деяких рішень вимагає кваліфікованої більшості:

- 1) зміна мети діяльності товариства відноситься до фундаментальних змін і проводиться шляхом анонімного голосування;
- 2) поглинання товариства і як результат зміна корпоративної форми вимагають 90% присутніх на зборах голосів;
- 3) для внесення змін до статуту щодо поглинання, іншої форми поділу чи реорганізації ТОВ необхідно 75% голосів, що присутні на зборах.

В кожного учасника товариства є право голосу на загальних зборах. 1 голос становлять кожні 10 € статутного капіталу, якщо інакше не вказано в статуті. Незалежно від того, як розподіляються голоси між учасниками, кожен з них має володіти як мінімум одним голосом [17, 78].

Внесення змін до статуту.

Якщо загальні збори виносять рішення щодо внесення змін до статуту, всі акціонери мають отримати письмове повідомлення, яке містить проект внесених змін. Прийняття більшості змін до статуту вимагає кваліфіковану більшість, тобто 75% голосів від усіх, хто присутній на загальних зборах, з

подальшим нотаріальним засвідченням змін. Формулювання може бути довільним. Зміна місцезнаходження товариства, зміни повноважень правління і формулювання вимог щодо вирішення певних питань щодо діяльності товариства належать до типових змін.

Зміна розміру статутного капіталу в більшу чи меншу сторону також має бути внесена до статуту, адже саме розмір зареєстрованого статутного капіталу є однією з обов'язкових частин статуту. Зазвичай розмір статутного капіталу збільшується за рахунок збільшення розміру внесків учасників або нових внесків, які сплачуються новими учасниками товариства. І навпаки, розмір статутного капіталу може бути зменшений через виплату частини вкладу кожного учасника або через зменшення кількості учасників товариства.

Рішення про збільшення статутного капіталу має бути нотаріально засвідченим. Учасники товариства мають перевагу перед іншими щодо права купівлі частки товариства в разі збільшення статутного капіталу. Дана частка може бути відчужена третім особам тільки після відмови всіх учасників. Сплата за частку може бути як у грошовій формі, так і в натуральній з умовою дотримання відповідних положень статуту. Ім'я та прізвище нового учасника, його адреса та розмір внеску вносяться до Реєстру компаній.

Для того, щоб зменшити зареєстрований статутний капітал, потрібно прийняти рішення про внесення відповідних змін, які в подальшому мають бути нотаріально засвідчені, та запису до Реєстру компаній [17, 79]. Перед тим, як виплатити учасникам частини внесків, правління має повідомити можливих кредиторів підприємства задля отримання їхньої згоди. Виплата здійснюється правлінням лише через 3 місяці з моменту виконання вищезгаданої вимоги стосовно захисту інтересів кредиторів, якщо дана умова не виконується, правління відповідає перед товариством за шкоду, що була завдана неправомірними виплатами зі статутного капіталу.

Австрійське законодавство лягло в основу національного законодавства з приводу питань регулювання здійснення права на управління ТОВ. Саме тому

далі пропонується розглянути більш детально центральні органи управління ТОВ в Україні.

Правова характеристика органів управління ТОВ в Україні надає можливість більш детально зрозуміти сам процес керування товариством [17, 205]. Зазначимо, що управління товариством з обмеженою відповідальністю здійснюється передбаченими законом органами:

- загальні збори учасників товариства — вищий орган управління;
- виконавчий орган товариства — орган, що відповідає поточне керівництво діяльністю товариства;
- наглядова рада – орган, мета діяльності якого є контроль за діяльністю товариства.

Вищий орган управління товариства з обмеженою відповідальністю - загальні збори учасників товариства. До складу загальних зборів входять учасники товариства або призначені ними представники.

Представники учасників можуть бути як постійними, так і призначеними фіксований строк. Право учасника товариства на вибір та призначення представника задля участі та голосування на загальних зборах не може бути обмеженим. Право власних повноважень на загальних зборах може бути передано учасником товариства іншому учаснику, його представнику, або третій особі.

Офіційним підтвердженням передачі повноважень представнику є довіреність, яка може містити в собі перелік завдань на голосування, а саме перелік питань порядку денного з чіткими інструкціями, за або проти яких рішень представник має віддати свій (учасника) голос [14].

Учасник товариства має право будь-коли змінити представники у загальних зборах, попередньо повідомивши про це інших учасників.

Слід відзначити той факт, що учасниками загальних зборів можуть бути неповнолітні особи. Задля участі в загальних зборах товариства неповнолітніх осіб, віком від 14 до 18 років, є необхідною наявність письмової згоди осіб, які відповідно до чинного законодавства є офіційними представниками їх

інтересів. Якщо говорити про малолітніх осіб, то в даному випадку участь в загальних зборах замість них приймають офіційні представники їх інтересів.

Всі учасники товариства мають кількість голосів, що є пропорційною розміру їх частки в статутному капіталі.

Цивільним кодексом України передбачено, що до виключної компетенції загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю належить наступне коло питань [36]:

- 1) визначення основних напрямів діяльності товариства, затвердження його планів і звітів про їх виконання;
- 2) внесення змін до статуту товариства, зміна розміру його статутного капіталу;
- 3) створення та відкликання виконавчого органу товариства;
- 4) визначення форм контролю за діяльністю виконавчого органу, створення та визначення повноважень відповідних контрольних органів;
- 5) затвердження річних звітів та бухгалтерських балансів, розподіл прибутку та збитків товариства;
- 6) вирішення питання про придбання товариством частки учасника;
- 7) виключення учасника із товариства;
- 8) прийняття рішення про ліквідацію товариства, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу.

Цей перелік не є вичерпним, статутом товариства або законом до виключної компетенції загальних зборів може бути віднесено вирішення і ряду інших питань. Необхідно зазначити, що питання, які віднесені до виключної компетенції загальних зборів учасників товариства, не можуть бути передані ними для вирішення виконавчому органу ТОВ.

Самі збори учасників за критерієм періодичності їх проведення поділяються на чергові та позачергові. Як правило, дати проведення чергових зборів учасників визначено статутом товариства.

Чергові збори учасників мають скликатись не рідше, ніж двічі на рік, якщо інше не передбачено установчими документами.

Позачергові збори учасників можуть бути скликані за наявності обставин, що зазначаються у статуті, зокрема в разі неплатоспроможності товариства, а також у будь-якому іншому випадку, якщо це стосується інтересів товариства в цілому, зокрема, в разі виникнення загрози значного скорочення статутного капіталу. Збори учасників товариства повинні скликатися також на вимогу виконавчого органу. Учасники товариства, котрі володіють у сукупності більше ніж 10 % голосів, мають право вимагати скликання позачергових зборів учасників у будь-який час і з будь-якого приводу, який стосується діяльності товариства. Якщо дана вимога не виконується головою товариства протягом 25 днів, учасники мають право самостійно скликати загальні збори.

Загальні збори учасників мають скликатися у чітко визначеному законом порядку. Однак доволі часто визначений законом порядок скликання загальних зборів порушується, що призводить до порушення прав учасників товариств та, як результат, визнання рішень таких зборів недійсними.

Про проведення загальних зборів ТОВ учасники мають бути повідомлені передбаченим статутом порядком з зазначенням часу та місця проведення зборів, порядку денного [23]. Повідомлення повинно бути зроблено не менше ніж за 30 днів до скликання загальних зборів. Будь-хто з учасників товариства має право вимагати розгляду питання на зборах учасників за умови, якщо воно було поставлено ним не пізніше, ніж за 25 днів до початку зборів. Не пізніше ніж за 7 днів до скликання загальних зборів учасникам товариства повинна бути надана можливість ознайомлення з документами, що внесені до порядку денного зборів. На відміну від акціонерного товариства, загальні збори в ТОВ можуть приймати рішення з питань, що не включені до порядку денного. Такі рішення приймаються тільки за згодою всіх учасників, що є присутніми на зборах.

В день проведення загальних зборів всі учасники товариства або їх представники, котрі приймають участь в зборах, проходять процедуру реєстрації з зазначенням кількості голосів, що належить кожному учаснику. Даний перелік має бути підписаний головою та секретарем зборів.

Приймати участь в загальних зборах із правом дорадчого голосу мають право члени виконавчих органів, які не є учасниками ТОВ.

Ведення протоколу загальних зборів учасників є відповідальністю голови зборів товариства.

У товаристві з обмеженою відповідальністю ведеться книга протоколів, яка має бути у будь-який час надана учасникам товариства. За вимогою учасників товариства з книги протоколів повинні видаватися засвідчені витяги. У випадках, що передбачені статутом або затвердженими товариством правилами процедури, є допустимим прийняття рішення методом опитування. В даному випадку проект рішення або питання для голосування надсилається учасникам, які в свою чергу мають у письмовій формі сповістити свою думку щодо нього. Продовж 10 днів з моменту одержання повідомлення від останнього учасника голосування всі учасники товариства мають бути проінформовані головою про прийняте рішення.

2.2. Правовий статус вищого органу управління товариства з обмеженою відповідальністю США

Товариство з обмеженою відповідальністю (LLC, що є аналогічним до національного ТОВ) в США є юридичною особою, якою керують її члени. Членом вважається особа, яка володіє власністю в компанії.

Товариство може управлятися його членами або призначеними керівниками (менеджерами) [47]. Управління в ТОВ вважається зарезервованим для всіх членів ТОВ, якщо статтями організації не передбачено, що керівництво ТОВ має належати одному або декільком керівникам ТОВ. ТОВ мають більш раціоналізовану організаційну структуру порівняно з корпораціями через відсутність формальних структур, таких як рада директорів. ТОВ надає своїм членам більшу гнучкість і контроль, а також обмежує особисту відповідальність. Важливо розуміти, що незалежно від обраної структури

управління такі права можуть бути обмежені або розширені залежно від положень, що містяться в операційній угоді ТОВ. Добре розроблена операційна угода (LLC operating agreement) забезпечує проведення належних перевірок та протипаги між членами та керівниками ТОВ.

В США виділяють два типи управлінської структури ТОВ: управління ТОВ його учасниками та управління ТОВ менеджерами (призначеними керівниками) [47].

Управління учасниками ТОВ.

Дана структура управління ТОВ може складатися з одного або декількох членів. Кожен член має повноваження приймати рішення щодо прив'язки до товариства та його діяльності. Ця структура надає кожному члену відповідальність за активну участь в управлінні та діяльності підприємства.

Структура управління учасниками товариства є найбільш популярною в наступних випадках:

- невеликий бізнес;
- товариство має обмежені ресурси;
- кількість учасників товариства є невеликою;
- учасники товариства мають достатньо належного досвіду та навичок в управлінні;
- всі учасники товариства виявляють бажання приймати активну участь в прийнятті оперативних рішень щодо діяльності товариства.

Для створення даної організаційної структури може бути створений операційний договір [34]. Оперативна угода є обов'язковим договором між учасниками. Вона може формалізувати такі умови, як право голосу учасника, внески капіталу, положення про викуп та прийняття рішень. Наприклад, оперативна угода може стверджувати, що рішення може бути прийняте лише за наявності згоди від усіх членів товариства. Крім того, вона може передбачати модель управління, коли певні члени відповідають за певні сфери діяльності товариства.

Управління ТОВ менеджерами.

Керований менеджером ТОВ - це один або декілька осіб, обраних як менеджер ТОВ. Керуючий менеджер ТОВ - це одна або декілька осіб, обраних як менеджерів товариства. Керівник ТОВ має повноваження керувати компанією і може бути членом або нечленом (у випадку зовнішньо укладеного контракту) товариства. За даної управлінської структури кожен менеджер є агентом товариства з метою здійснення його звичайної підприємницької діяльності. Таким чином, кожен менеджер має повноваження приймати рішення з приводу питань, пов'язаних з нормальним ходом діяльності ТОВ, і такі дії менеджера будуть обов'язковими для ТОВ, окрім випадків, якщо менеджер не має повноважень діяти таким чином загалом або у конкретній ситуації (справі).

На відміну від ТОВ, що управляється учасником (учасниками), члени ТОВ, керованого менеджером, не можуть приймати рішення в односторонньому порядку для компанії. Учасники також не можуть втручатися в операційні рішення керівника ТОВ. Однак, члени компанії можуть приймати структурні рішення та вносити зміни до компанії. Наприклад, члени можуть замінити менеджера або змінити компанію на структуру, керовану членами.

Дана управлінська структура передбачає існування операційної угоди (LLC operating agreement) [43], що згадувалась вище. Операційна угода важлива для формалізації ролей та обов'язків керівника та членів. Документ може обмежувати повноваження, делеговані менеджеру. Вона може формалізувати такі умови, як право голосу учасника, внески капіталу, положення про викуп та прийняття рішень.

Наприклад, оперативна угода може стверджувати, що рішення може бути прийняте лише за наявності згоди від усіх членів товариства. Крім того, вона може передбачати модель управління, коли певні члени відповідають за певні сфери діяльності товариства.

Форма управління ТОВ менеджерами є актуальною в наступних випадках:

— великий бізнес;

— учасники управління не мають достатнього обсягу необхідних для управління досвіду та навичок;

— всі або деякі учасники товариства не хочуть бути активними учасниками оперативних рішень.

Для визначення найбільш оптимальної структури управління ТОВ в США необхідно порівняти основні характеристики двох вищезгаданих форм управління.

У ТОВ, керованому учасниками, всі члени відіграють активну роль у повсякденному управлінні компанією, і всі члени уповноважені виступати в якості агентів компанії і можуть представляти компанію за контрактом. У багатьох штатах управління членами є управлінською структурою за замовчуванням для ТОВ; якщо ви бажаєте керувати ТОВ за допомогою менеджерів, це має бути вказано у документах для формування ТОВ або в діючому договорі.

У ТОВ, керованому менеджером, учасники більше не грають активної ролі у щоденному управлінні компанією, а також не є агентами, які можуть представляти компанію відповідно до контракту. Натомість, керівництво товариством як менеджерам делегується або групі членів товариства, яка називається членами управління, або третій стороні, яка не є учасником.

Не зважаючи на той факт, що більшість невеликих ТОВ обирають форму управління учасниками товариства, в конкретних ситуаціях навіть для малого бізнесу більш оптимальним та ефективним варіантом управління є менеджерська структура. До списку причин вибору саме даної управлінської структури можна віднести наступні ситуації [44, 536]:

— В ТОВ є учасники, які бажають бути пасивними інвесторами або які не мають управлінських навичок та досвіду. Якщо деякі (або всі) члени не хочуть грати активну роль у керуванні бізнесом або не впевнені у своїх управлінських здібностях, має сенс вибрати структуру менеджера-менеджера і делегувати управління групі керуючих членів або менеджера третьої сторони.

— Товариство має занадто багато власників. Коли є багато членів, розподіл керівництва компанією між усіма членами може стати дуже громіздким, перешкоджаючи здатності компанії ефективно працювати. У цій ситуації управління ТОВ менеджером може бути найбільш раціональним вибором структури управління.

2.3. Управління товариством з обмеженою відповідальністю у Великобританії

Партнерство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) – це одна з організаційно-правових форм підприємства для ведення діяльності у Великій Британії у якій партнери мають обмежену відповідальність за зобов'язаннями Партнерства. Партнерство з обмеженою відповідальністю ТОВ (далі - ТОВ) має гнучку можливість організації внутрішньої організаційної системи і при цьому оподатковується як типове партнерство. ТОВ є самостійною юридичною особою і володіє повною юридичною правоздатністю та дієздатністю, тобто має право вчиняти правочини та володіти нерухомістю та ін. Форма ТОВ була спеціально створена для використання професійними фахівцями (адвокати, інженери, лікарі, архітектори), яким не дозволялося створювати компанії Limited (Ltd) у зв'язку з видом їх діяльності. Як наслідок ця форма отримала ефективне та широке застосування. Ця форма була запроваджена лише у 2000 році відповідно до Акту про партнерства з обмеженою відповідальністю [57, 1].

Правовий статус ТОВ досить специфічний. Дана форма істотно відрізняється від звичайного партнерства і за своїми правовими характеристиками наближається до компанії. Ст. 1 (5) Акту про партнерства з обмеженою відповідальністю прямо закріплює, що законодавство про партнерства не застосовується до партнерств з обмеженою відповідальністю, за винятком випадків, безпосередньо названих у даному Акті. ТОВ зберігає риси

партнерства в основному в галузі оподаткування – прибуток, отриманий ТОВ, не обкладається корпоративними податками, а розглядається як прибуток, отриманий безпосередньо кожним з партнерів; майно, що належить ТОВ, в цілях оподаткування розглядається як майно його учасників.

ТОВ може бути утворене двома і більш учасниками (партнерами) шляхом реєстрації, яка здійснюється Реєстратором компаній. ТОВ має загальну правоздатність. Кожен учасник ТОВ є його агентом – тобто має право діяти від імені партнерства. Особа може вступити в ТОВ тільки шляхом укладення договору з усіма його учасниками. Особа припиняє членство в ТОВ внаслідок смерті (ліквідації) або виходу з партнерства.

Відносини між учасниками партнерства мають особистий характер і тому особи, до яких переходять права померлого партнера або партнера, визнаного неплатоспроможним, не стають повноправними партнерами і не мають права приймати участь в управлінні партнерством. Вони мають право на одержання частки прибутку від діяльності ТОВ і на виділення відповідної частки в його капіталі. За згодою всіх інших партнерів такі особи можуть вступити в партнерство [57, 50].

Відповідальність партнерів обмежена:

а) сумою внеску, яку партнер зобов'язується внести в капітал партнерства для забезпечення його діяльності;

б) сумою, яку партнер зобов'язується внести в капітал партнерства у випадку ліквідації останнього при недостатності майна партнерства для покриття всіх його боргів (сумою додаткової відповідальності) [57, 59].

Відмінності у правовому статусі британського ТОВ, який значною мірою відрізняється від національного, зумовлює необхідність більш детального дослідження процесу управління ТОВ в Великобританії.

ТОВ не має директорів і секретарів. Обов'язки по управлінню розподілені між учасниками партнерства.

Уповноважені учасники (designated members) мають ті самі права і обов'язками, що і будь-які інші учасники ТОВ, проте вони додатково

відповідають за належне адміністрування ТОВ і виконання ним законодавчих вимог, зокрема:

- призначення аудитора (за необхідності);
- підписання фінансової звітності від імені учасників;
- подачу фінансової звітності до Реєстраційної палати Великобританії;
- повідомлення Реєстраційної палати Великобританії про будь-які зміни складу учасників, адреси зареєстрованого офісу або найменування ТОВ;
- підготовка, підписання та подача в Реєстраційної палати Великобританії щорічного звіту;
- дії від імені ТОВ в разі його ліквідації.

За невиконання даних обов'язків уповноважені учасники ТОВ несуть відповідальність, передбачену законом [15, 55].

У кожному ТОВ має бути не менше двох офіційно призначених уповноважених учасників. Якщо їх менше двох, то уповноваженим вважається кожен з учасників.

За угодою з іншими учасниками, учасник ТОВ може в будь-який час набути статусу уповноваженого учасника. Учасники партнерства можуть на свій розсуд приймати в ТОВ нових учасників.

Учасник ТОВ має право продавати, поступатися або іншим чином відчужувати свою частку (інтерес) в партнерстві. У цьому випадку він перестає бути учасником ТОВ.

Партнерство може управлятися одночасно всіма або певними учасниками. Можливе призначення керуючого партнера з числа учасників ТОВ, а також наділення інших осіб повноваженнями діяти від імені ТОВ на підставі довіреності.

Порядок управління ТОВ і відносини між його учасниками зазвичай регулюються внутрішнім документом партнерства - партнерською угодою. Це не обов'язковий документ, його не потрібно подавати в Companies House, але його наявність рекомендується. Сторони вільні у визначенні змісту такої угоди в встановлених законом межах. Партнерська угода може, зокрема, містити:

- найменування партнерства;
- місця розташування зареєстрованого офісу;
- види діяльності ТОВ;
- порядок призначення та виключення учасників (наприклад, за порушення ними партнерської угоди);
- найменування та деталі всіх учасників на момент інкорпорації партнерства;
- розмір вкладу в партнерство кожного з учасників;
- мінімальну та максимальну кількість учасників;
- права і обов'язки учасників;
- порядок повідомлення учасників;
- процедура проведення зборів і голосування учасників;
- порядок повернення вкладу в партнерство, якщо його учасник вмирає або виходить зі складу ТОВ;
- порядок розподілу прибутку між учасниками;
- порядок покриття боргів партнерства в разі його ліквідації;
- зобов'язання для виходять учасників і обмеження щодо подальшої конкуренції;
- питання заробітної плати, страхування і пенсійного забезпечення (в певних випадках).

Висновки до розділу 2

В другому розділі дипломної роботи було дослідження безпосередньо сам процес управління ТОВ. Проаналізовано центральні органи управління ТОВ декількох країн, відмінності управлінських структур та порядку прийняття рішень органами ТОВ,

Більш детально було порівняно процес управління ТОВ в Україні, Австрії, США та Великобританії.

Найбільш схожими в даному питанні виявились Україна та Австрія, що зумовлено приналежність країн до однієї правової системи, зокрема романо-

германської. В основу законодавства обох країн з даного питання було покладено досвід сусідньої Німеччини, саме тому система органів ТОВ, зокрема управлінських, є доволі схожою. В обох країнах центральним органом управління є Загальні збори учасників. В загальному процес роботи даного органу в обох країни є майже однаковим.

Зовсім інакше виглядає процес управління ТОВ, структура його управлінських органів в країнах англо-американської правової системи, зокрема США та Великобританії. Законодавства цих двох країн, незважаючи на приналежність до однієї правової сім'ї, значною мірою різняться між собою. Тому процес управління ТОВ кожної країни було досліджено окремо.

В США процес управління підприємством та органів управління залежить від управлінської структури, яка в свою чергу визначається відповідно до форм діяльності ТОВ та її обсягів. Було досліджено поняття операційного договору, що є важливою складовою процесу управління ТОВ в США, зокрема забезпечує та гарантує права учасників товариства.

Процес управління та уповноважені на це особи у Великобританії значною мірою відрізняються від попередніх трьох країн. В першу чергу це зумовлено тим, що як зазначалось раніше, у Великобританії не існує організаційно-правової форми підприємницької діяльності ідентичної до національного ТОВ, лише його аналог. Специфічний правовий статус ТОВ, що наближує його більше до компанії, є причиною абсолютно інакшої системи управління, розподілення прав та обов'язків між учасниками товариства.

Таким чином, можна зробити висновок, що значний вплив на формування системи органів управління (управлінської структури) ТОВ або організаційно-правових форм підприємницької діяльності, аналогічних ТОВ, робить саме історичний розвиток даної форми підприємства. Проте є риси, притаманні всім країнам, що було проаналізовано вище. Зокрема, у всіх країнах процес управління ТОВ вимагає гнучкої організації органів управління, задля забезпечення ефективного та швидкого процесу прийняття рішень, які б не суперечили інтересам ані товариства, ані його учасників.

РОЗДІЛ 3

ВИКОНАВЧІ ТА КОНТРОЛЮЮЧІ ОРГАНИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТОВАРИСТВОМ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

3.1. Правовий статус виконавчих органів управління товариства з обмеженою відповідальністю

Традиційно виконавчі органи відносяться доктриною цивільного права і законодавством до класичних органів корпорації, метою яких є представлення останньої в цивільних правовідносинах. Якщо загальні збори учасників формують волю корпорації, то органом її волевиявлення незалежно від виду є виконавчий орган, який здійснює функцію з безпосереднього управління корпорацією [37, 217].

Аналіз виконавчих органів ТОВ в різних країнах пропонується розпочати з України.

Наступним органом управління є виконавчий орган, який здійснює поточне керівництво діяльністю ТОВ. Під керівництвом поточною діяльністю товариства маєтись на увазі організація внутрішньої та зовнішньої діяльності товариства, що напряду пов'язано з забезпеченням функціонування товариства, дотриманням товариством обов'язкових вимог законодавства щодо податкової, статистичної та іншої звітності, сплатою обов'язкових платежів тощо. Результатом участі в управлінській діяльності товариства виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю є реалізація його правоздатності та дієздатності. Підґрунтям такого висновку є те, що юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Водночас виконавчий орган діє без довіреності від імені товариства в межах, встановлених статутом товариства і законом, представляє його інтереси в органах державної влади і органах

місцевого самоврядування, інших організаціях, у відносинах з юридичними особами та громадянами, вчиняє правочини від імені товариства [38, 597].

Виконавчий орган може складатися з однієї особи (директор) або ж з кількох осіб (дирекція), тобто може бути як одноособовим, так і колегіальним. Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства [12, 317].

Назва виконавчого органу товариства визначається учасниками товариства та фіксується в його статуті, або ж визначається законом. Виконавчий орган може мати назву «правління», «дирекції», «ради директорів» тощо.

Право створення та відкликання виконавчого органу товариства належить до виключної компетенції загальних зборів учасників товариства. Виконавчий орган створюється рішенням загальних зборів, які також відповідають за встановлення його компетенції і складу.

Форма роботи колегіального виконавчого органу - засідання, періодичність проведення яких визначається статутом товариства або положенням про виконавчий орган чи іншим локальним актом товариства. Виконавчий орган, що складається з декількох осіб, приймає рішення простою більшістю від кількості присутніх членів, якщо інакше не передбачено статутом товариства або законом.

Дирекція, як правило, очолюється генеральним директором. Членами виконавчого органу можуть бути як учасники ТОВ, так і особи, які не є його учасниками.

До компетенції виконавчого органу товариства належить вирішення всіх питань щодо діяльності товариства, за винятком тих, які належать до виключної компетенції зборів учасників. Загальні збори учасників товариства можуть винести рішення про передачу частини повноважень, що належать їм, до компетенції дирекції (директора). Дирекція (директор) є підзвітною зборам учасників і відповідає за організацію виконання їх рішень. Виконавчий орган не має права приймати рішення, обов'язкові для учасників товариства.

Дирекція (директор) діє від імені товариства в межах, що встановлюються Законом про господарські товариства та установчими документами.

Особа, яка стоїть на чолі виконавчого органу, має право виконувати дії від імені товариства без довіреності.

Водночас необхідно пам'ятати про те, що керівник колегіального виконавчого органу не наділений правом самостійно приймати рішення. Саме тому питання розмежування компетенції голови та членів колегіального виконавчого органу товариства на сьогоднішній день є доволі актуальним.

Якщо статутом товариства передбачається робота виконавчий орган діє у складі декількох осіб, то керівник такого виконавчого органу не є самостійним органом управління, тому для набуття товариством цивільних прав і обов'язків, він на підставі ч. 2 ст. 99 та ст. 145 ЦК України [36] повинен виносити відповідні питання на розгляд засідання правління чи загальних зборів акціонерів.

Рішення виконавчого органу товариства, що були прийняті з перевищенням компетенції, можуть бути визнані недійсними за позовом учасників ТОВ у випадку, якщо цим рішенням було порушено права учасників товариства.

Законодавство України не передбачає порядок скликання та проведення засідань колегіального виконавчого органу товариства. Тому відповідні положення повинні бути передбачені в статуті товариства, зокрема про обов'язковість повідомлення усіх членів колегіального виконавчого органу про проведення засідання, надання інформації щодо питань порядку денного, правомочність, порядок прийняття рішення тощо.

Особа, яка очолює виконавчий орган, не може бути одночасно і головою загальних зборів учасників товариства.

Необхідно зазначити, що члени виконавчого органу можуть бути у будь-який час усунені від виконання своїх обов'язків, якщо установчими документами не визначено підстави усунення членів виконавчого органу від виконання своїх обов'язків.

За австрійським корпоративним правом товариство має мати два органи управління. Комерційна діяльність і ведення справ товариства від імені ТОВ у правовідносинах з третіми особами є відповідальністю правління директорів, що виконує функцію виконавчого органу ТОВ.

У правовідносинах з третіми особами австрійське ТОВ, як корпорація, представляється правлінням [17, 73]. Правлінням має бути призначений хоча б один директор. Існує два шляхи призначення директора (дирекції): шляхом зазначення цього в статуті підприємства під час його створення до реєстрації або відповідним рішенням, яке приймається більшістю голосів присутніх на зборах, після його реєстрації. Правління складається лише з фізичних осіб (призначення юридичних осіб до складу управління є забороненим, проте вони можуть бути його учасниками), одна з яких обов'язково має мати постійне місце проживання на території країни. Члени управління можуть бути обраними не лише з числа учасників товариства. Одночасно бути в складі наглядової ради товариства забороняється. Статутом можуть бути встановлені додаткові вимоги щодо членів правління (вік, освіта тощо). Відповідно до встановлених вимог за рішенням загальних зборів будь-яка особа може бути призначена на посаду директора. Якщо обирається шлях зазначення призначення особи на посаду в статуті товариства, обрана особа обов'язково має бути з числа учасників товариства.

Прийняттям відповідного рішення члени правління можуть бути відкликані у будь-який час незалежно від того, було їх обрання затверджене в положеннях статуту товариства чи на загальних зборах. Правлінням у будь-який час може бути подана добровільна заява про відставку. В разі відсутності поважних причин, таких як втрата довіри, хвороба, рішення про відставку стає чинними через 14 днів з моменту оголошення заяви. Вся інформація щодо звільнення, призначення чи відставку має бути негайно внесеною до Реєстру.

Повноваження та обов'язки.

До повноважень правління відноситься в першу чергу представлення товариства у правовідносинах з третіми особами, в суді та під час здійснення

комерційної діяльності. Членів правління пов'язують норми корпоративної етики. Товариство представляється колективно, якщо призначається більше одного директора. Дана форма представлення має назву активного представництва. Тільки в екстрених ситуаціях та випадках крайньої необхідності рішення можуть прийматися одним із директорів на власний розсуд. З іншого боку, діє форма пасивного представництва: вимоги щодо товариства третіх осіб можуть бути пред'явлені до будь-кого з членів правління. Один чи декілька директорів можуть бути наділені повноваженнями представляти товариство самостійно, якщо дане передбачається статутом. Можливе і обмеження повноважень правління, що є в компетенції загальних зборів або зазначається в статуті. Різниця полягає лише в тому, що обмеження повноважень стосується лише внутрішніх правовідносин і не має впливу на правовідносини між правлінням та третіми особами. Правочини, що укладаються з порушенням вищезгаданих обмежень, залишаються для товариства дійсними, проте дають йому можливість вимагати компенсувати шкоду, що була завдана діями членів правління.

До повноважень правління окрім представництва товариства відноситься формування зовнішньої політики товариство відповідно до стратегії, яка закріплюється в статуті або затверджується на загальних зборах. Шляхом прийняття рішень учасники товариства мають безпосередній вплив на його правління. Бухгалтерський та фінансовий облік, підготовка щорічного фінансового звіту також є відповідальністю правління. Окрім того, процедура банкрутства, якщо на це є відповідні підстави, має бути ініційована саме правлінням. Воно несе відповідальність за скликання загальних зборів і має звітуватися перед наглядовою радою товариства, якщо дана функціонує. До повноважень правління відноситься і внесення змін до Реєстру компаній. Частина повноважень може обмежуватися і вчинятися правлінням лише за згодою загальних зборів [17, 75].

Відповідальність.

Члени правління мають дотримуватись певних вимог лояльності та дотримуватись високих корпоративних стандартів. Стандарти є обов'язковими для всіх директорів, незалежно від їх освіти, знань та підприємницького досвіду. В разі недотримання даних стандартів члени правління несуть перед товариством солідарну відповідальність за завдану шкоду. Зокрема, до цього відноситься будь-яка протиправна розтрата майна товариства, в тому числі і розподіл доходів товариства серед його учасників порушуючи положення статуту. Настання неплатоспроможності товариства в разі сплати кредиторської заборгованості також вважається порушенням стандартів корпоративної етики та лояльності. Якщо ж правління діє відповідно до рішень загальних зборів товариства, воно не несе відповідальності за завдану шкоду. Проте і в даному випадку компенсація шкоди, що була завдана кредиторам, є відповідальністю правління, якщо результатом виконання вищезгаданих вказівок є відсутність активів. Правління не звільняється від відповідальності і в разі виконання очевидно неправомірного рішення.

Вважається, що навіть в разі перевищення власних повноважень правління представляє інтереси товариства. Саме на товаристві лежить відповідальність за шкоді, що була завдана в результаті порушення закону. Разом з тим товариство має право на подання регресної вимоги до членів правління. Рішення по даному питанню належить до компетенції виключно загальних зборів. Строк пред'явлення вищезгаданої вимоги складає 5 року з моменту, коли відповідне правопорушення стало відоме товариству. Слід також зазначити, що члени правління можуть бути звільнені від відповідальності за завдану шкоду відповідно до певного рішення, яке може бути прийняте загальними зборами.

Як зазначалось раніше, правління несе відповідальність лише перед товариством. В окремих випадках, зокрема, умисне внесення чи невнесення неправдивої інформації до Реєстру компаній, відповідальність може бути покладена на правління товариства безпосередньо перед його кредиторами.

Виконання функцій виконавчого органу ТОВ в США.

Говорячи про США, не зважаючи на той факт, що більшість невеликих ТОВ обирають форму управління учасниками товариства, в конкретних ситуаціях навіть для малого бізнесу більш оптимальним та ефективним варіантом управління є менеджерська структура [47]. До списку причин вибору саме даної управлінської структури можна віднести наступні ситуації:

— В ТОВ є учасники, які бажають бути пасивними інвесторами або які не мають управлінських навичок та досвіду. Якщо деякі (або всі) члени не хочуть грати активну роль у керуванні бізнесом або не впевнені у своїх управлінських здібностях, має сенс вибрати структуру менеджера-менеджера і делегувати управління групі керуючих членів або менеджера третьої сторони.

— Товариство має занадто багато власників. Коли є багато членів, розподіл керівництва компанією між усіма членами може стати дуже громіздким, перешкоджаючи здатності компанії ефективно працювати. У цій ситуації управління ТОВ менеджером може бути найбільш раціональним вибором структури управління.

Далі пропонується більш детально розглянути визначення керуючого менеджера товариства з юридичної точки зору, який вконує функцію виконавчого органу ТОВ, його основні права та обов'язки.

Управляючий менеджер компанії також є бізнес агентом, що означає, що він або вона має повноваження укладати договори від імені ТОВ. Права та обов'язки керуючих членів ТОВ повинні бути повністю задокументовані в операційній угоді ТОВ. Менеджерам товариства можуть належати права, якими не наділені некеруючі члени ТОВ, серед яких зокрема [47]:

— Повноваження щодо прийняття рішень, пов'язані з щоденним управлінням компанією. Прикладами таких повноважень є рішення, що стосуються щоденних операцій компанії та рішень щодо людських ресурсів, таких як найм, звільнення або просування службовців.

— Орган укладання договорів. Як агент ТОВ, керуючий менеджмент має повноваження представляти компанію за контрактом. Даний орган може

здійснювати свої повноваження у великій кількості ситуацій, від укладення контракту з постачальником до купівлі або продажу землі від імені товариства.

Обсяг цих прав і зобов'язань повинен бути викладений в операційній угоді. Пропонується більш детально розглянути роль та функції операційної угоди в процесі управління ТОВ.

Операційна угода або договір є аналогом українського засновницького договору. Під час реєстрації ТОВ відповідно до законодавства багатьох штатів США його наявність не є обов'язковою, проте рекомендується створювати реєстрацію підприємства при його наявності.

Операційний договір виконує роль так званої страховки, а саме може допомогти зберегти юридичний статус підприємства та уникнути як правових, так і економічних конфліктів, адже в разі наявності операційної угоди діяльність ТОВ здійснюється відповідно до правил, закріплених в ній [43].

Як зазначалось раніше, в США відсутня організаційно правова структура підприємницької діяльності, яка була б повністю ідентичною до українського ТОВ. Поняття ТОВ в США є лише аналогом вітчизняного підприємства. Саме дана відмінність зумовлює необхідність складання операційного договору задля забезпечення гарантії того, що не буде порушена корпоративна вуаль підприємства. Дане питання є надзвичайно актуальним, коли управління ТОВ здійснюється однією людиною. В даному випадку відповідно до американського законодавства відповідальність за діяльність ТОВ може розцінюватись як відповідальність фізичної особи. Наявність операційного договору може запобігти даному непорозумінню.

Операційний договір має містити декілька обов'язкових пунктів, серед яких:

- сума вносу кожного з учасників товариства;
- права і обов'язки учасників;
- правила проведення загальних зборів та голосування;
- порядок управління компанією.

Також операційна угода відповідає за контроль за діяльністю підприємства та виконання окремих рішень. Наприклад, при прийнятті рішень про найм або рішень щодо постачальників, операційна угода повинна встановлювати, чи мають члени управління єдині повноваження приймати такі рішення, або є необхідною група чи інша форма іншого схвалення (також має бути передбачено операційною угодою). Операційна угода важлива для формалізації ролей та обов'язків керівника та членів. Документ може обмежувати повноваження, делеговані менеджеру.

Товариство з обмеженою відповідальністю в США, як і ТОВ в Україні, передбачає відповідальність кожного з членів, і захист прав, пов'язаних з особистою відповідальністю, поширюється як на керуючих членів, так і на тих, що не приймають участі в прийнятті управлінських рішень щодо діяльності компанії. Однак цей захист відповідальності не поширюється на будь-які правопорушення з боку будь-якого члена, який впливає на бізнес. Оскільки члени керівництва є більш залученими до повсякденної діяльності компанії, ніж не керуючі члени, може бути більший ризик особистої відповідальності, що може виникнути внаслідок навмисних порушень або недбалості з їх боку під час управління компанією.

3.2. Правовий механізм формування та здійснення повноважень контрольно-ревізійних органів товариством з обмеженою відповідальністю

Свій початок інститут наглядової ради бере з приватного бізнесу. Як було вже зазначено вище, однією з найбільш поширених форм організації бізнесу в Україні є товариство з обмеженою відповідальністю. У більшості випадків дані товариства були створені в процесі приватизації. Віднедавна структура органів управління товариства з обмеженою відповідальністю відводить наглядовій раді одну з головних ролей [10]. Впровадження інституту "Наглядова рада" обумовлено необхідністю контролю за операційною діяльністю товариства та

забезпечення колективного прийняття рішень. Саме таким інститутом і стала “Наглядова рада”.

Для України, як і для інших країн, характерна структура органів корпоративного управління, що складається з декількох ланок. В основі лежить романо-германська система права, а саме другий тип корпоративного управління – органи управління складаються із загальних зборів, виконавчого та контрольно-ревізійного. На сьогодні Наглядова рада – це орган управління товариством, що відповідає за контроль за діяльністю топ-менеджменту та захист прав усіх учасників ТОВ [28].

На Наглядову раду покладено три основних функції:

- контрольна (здійснення контролю за діяльністю топ-менеджменту);
- регулятивна (приймає рішення щодо важливих питань діяльності товариства, відповідальність за виконання яких покладена на виконавчий орган);
- представницька (представляє та захищає права учасників товариства).

Як зазначалось раніше, основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність ТОВ в Україні, є Закон України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”. Даний закон набув чинності 17 червня 2018.

Відповідно до цього Закону, наглядова рада контролює та регулює діяльність виконавчого органу товариства [9]. Зокрема, до компетенції наглядової ради може бути віднесено обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу товариства (всіх чи окремо одного або декількох з них), зупинення та припинення їх повноважень, встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу товариства. Наглядовій раді товариства можуть бути делеговані деякі з повноважень загальних зборів учасників, окрім тих, що віднесені до їх виключної компетенції.

Законом чітко не встановлено мінімальну та максимальну межу кількісного складу членів наглядової ради, натомість товариству надано право

визначати кількість членів ради, у тому числі незалежних членів наглядової ради, зазначивши про це у статуті.

З кожним членом наглядової ради повинен бути укладений цивільно-правовий договір, який може бути як оплатним, так і безоплатним або трудовий контракт. Договір, що укладається з членом наглядової ради від імені товариства, має підписувати особа, яка є уповноваженою на таке підписання загальними зборами учасників.

Строк повноважень наглядової ради самостійно визначається учасникам (засновникам) товариства в статуті товариства або у відповідному договорі.

Що може бути віднесено до повноваження наглядової ради:

- контроль за діяльністю виконавчого органу;
- обрання виконавчого органу товариства;
- зупинення повноважень членів виконавчого органу або директора;
- припинення повноважень виконавчого органу;
- встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу товариства;
- інші делеговані загальними зборами повноваження.

До складу наглядової ради не можуть входити директор або ж колегіальний орган виконавчої влади (дирекція). Продовж здійснення своїх повноважень, члени наглядової ради мають діяти в інтересах товариства, залишатися повністю незалежними та неупередженими.

Припинення повноважень наглядової ради відбувається відповідно до рішення загальних зборів учасників у будь-який час та з будь-яких підстав.

Також закон передбачає можливість відсторонення від виконання своїх повноважень членів наглядової ради [28].

У випадку припинення повноважень члена наглядової ради автоматично припиняється і договір, який було з ним укладено.

Відповідальність членів наглядової ради перед товариством настає у випадку вчинення певних дій або бездіяльності, які як результат мали спричинення збитків товариству.

Необхідно зазначити, що члени наглядової ради товариства несуть солідарну відповідальність, якщо їх не причетність до спричинення такої шкоди не буде доведена.

Членам наглядової ради забороняється:

- бути членом наглядової ради іншого суб'єкта господарювання;
- здійснювати господарську діяльність як фізична особа – підприємець у сфері діяльності товариства;
- бути учасником повного товариства або повним учасником командитного товариства, що здійснює діяльність у сфері діяльності товариства.

У разі виявлення порушень таких зобов'язань, товариство має всі законні підстави для розірвання договору (контракту) з такими особами (особою) без виплати компенсації [39].

Таким чином, закріплення на законодавчому рівні можливості створення наглядової ради як органу управління допомагає суб'єкту господарювання, в нашому випадку товариству з обмеженою відповідальністю, вдосконалити систему корпоративного управління.

Зазвичай, створення наглядової ради з незалежними посадовими особами у діяльності ТОВ сьогодні є традиційною вимогою від інвесторів або учасників-нерезидентів. Разом з тим, на практиці часто виникають ситуації, що свідчать про доцільність створення наглядової ради в будь-якому ТОВ, хоча б «про запас». Наприклад, уявімо ситуацію, що єдиним учасником та одночасно директором ТОВ є літня людина, яка за жодних обставин не бажає вводити до складу інших учасників або залишати виконавчий орган. Проте, життя непередбачуване – може виникнути проблема неможливості цієї особи здійснювати будь-яку діяльність за станом здоров'я, її зникнення або смерті. Функціонування товариства з обмеженою відповідальністю припиняється за відсутності жодної можливості обрати нового директора та вирішити питання з правонаступниками. Легальним вирішенням проблеми може стати скликання наглядової ради (члени якої не обов'язково мають бути учасниками), яка

уповноважена на обрання тимчасового директора або його переобрання. Таким чином, діяльність товариства буде врятовано.

Взагалі, відкрита законодавча дефініція та диспозитивність в питаннях регулюванні наглядової ради відкриває перед учасниками широкі можливості для самостійної «побудови» даного органу, фактично без будь-яких обмежень. Відповідно до Закону Австрії про товариства з обмеженою відповідальністю, який закріплює двочленну структуру правління, наглядова рада не є обов'язковим органом правління. Тільки для деяких товариств даний орган є обов'язковим, відповідно до їх кількості учасників, працівників та розміру статутного капіталу. Разом з тим наглядова рада може бути створена товариством у будь-який момент для здійснення контролю за діяльністю правління. За даних обставин правила, що стосуються обов'язкових випадків створення наглядової ради, відповідно застосовуються. Наглядова рада призначається учасниками та працівниками товариства і складається як мінімум з трьох його членів. Члени наглядової ради обираються на строк 5 років до моменту наступних перевиборів. Юридичні особи не можуть бути в складі наглядової ради [17, 79].

Основний обов'язок наглядової ради - нагляд за правлінням товариства. Правління має регулярно надавати звіти про свою діяльність наглядовій раді. Остання також має перевіряти будь-яку документацію, зокрема щодо активів товариства. Окрім цього, вчинення деяких правочинів можливе лише після їх затвердження наглядовою радою. Якщо правочини були укладені без схвалення наглядовою радою, члени правління можуть бути притягнуті до відповідальності в разі спричинення шкоди.

Товариства, наявність наглядової ради для яких є обов'язковою, мають призначати аудитора для перевірки щорічного фінансового звіту. Питання щодо розподілу прибутків може вирішуватися учасниками товариства лише після завершення аудиторської перевірки та схвалення аудиторського звіту.

Законодавство країн англо-американської правової системи значним чином відрізняється від законодавства романо-германських держав. Як

ззначалось раніше, в США існує наближена до національної організаційно-правова структура ТОВ – LLC. Відмінність у трактування правового статусу підприємства знаходить своє відображення і в формулюванні органів управління американського ТОВ, зокрема контрольно-ревізійних. В США в структурі органів управління ТОВ відсутнє поняття наглядової ради як такової, її функцію виконує рада директорів [55].

Рада директорів - це група людей, які спільно контролюють діяльність ТОВ. Повноваження, обов'язки та відповідальність такої ради визначаються урядовими положеннями та власними конституціями та підзаконними актами організації. Ці органи можуть визначати кількість членів ради, як їх обирати та як часто вони збираються.

В організації, що має членів, що голосують, правління підзвітно і може бути підпорядковане повному складу організації, яке зазвичай голосує за членів ради. Рада директорів призначає головного виконавчого директора (менеджера) ТОВ та визначає загальний стратегічний напрямок.

Висновки до розділу 3

В розділі 3 даної роботи було здійснено аналіз органів управління ТОВ, зокрема виконавчого органу та контрольно-ревізійного. Дане питання було розглянуто на прикладі трьох країн: Україна, Австрія та США. Великобританія в даному списку відсутня, адже як зазначалось раніше, правовий статус ТОВ відповідно до британського законодавства є надзвичайно специфічним, а управлінська структура значною мірою відрізняється не лише від управлінської структури ТОВ країн континентального права, але й від управлінської структури ТОВ в США. Саме тому виключення Великобританії зі списку країн для проведення порівняльно-правового аналізу виконавчого та контрольно-ревізійного органу ТОВ зумовлено простою відсутністю даних елементів в організаційній структурі британського товариства з обмеженою відповідальністю.

Якщо говорити про інші країни, то порівняння України та Австрії знову підтвердило схожість даних країн як в питаннях управління, так і в питаннях законодавчого регулювання ТОВ. Для обох країн виконавчим органом ТОВ вважається правління. Відмінністю є те, що австрійське законодавство закріплює обов'язкову наявність двох органів управління, що не є характерним для України. Проте в обох країнах закріплено можливість створення як колегіального, так і одноособового органу управління. Зазвичай це є дирекція або ж директор підприємства.

Інакшою є ситуація в США. Виконавчий орган ТОВ, його сутність, статус та повноваження визначаються знову ж таки управлінською структурою ТОВ. Функції звичної для нас дирекції в США виконує зазвичай управляючий менеджер компанії. Важлива роль в здійсненні управління ТОВ в США відведена поняттю операційного договору, який є так званою інструкцією по забезпеченню діяльності ТОВ та страховкою для захисту прав учасників компанії.

Формат контрольно-ревізійного органу для ТОВ цих трьох країн також є різним. В Україні та Австрії дану функцію в товариствах виконує наглядова рада, в США – рада директорів. Спільним є основна мета діяльності даних органів – контроль за діяльністю товариства, за прийняттям рішень центральним органом управління та виконання даних рішень виконавчим.

Тааким чином, можна зробити висновок, що процес управління та структура органів управління ТОВ в Україні та Австрії є майже однаковим, в той час як дана структура в США є зовсім інакшою, що підтверджую наявність значних відмінностей в законодавстві країн, що належать до різних правових систем.

ВИСНОВКИ

Сучасний стан правового регулювання діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, зокрема в питаннях здійснення права на управління, є недосконалим та знаходиться в стадії розвитку. Постійний розвиток економічних відносин, виникнення і удосконалення форм і видів підприємницької діяльності змушують законодавця постійно вносити зміни до нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підприємств, зокрема товариство з обмеженою відповідальністю.

Сьогодні законодавець дає дане визачення товариства з обмеженою відповідальністю:

Товариство з обмеженою відповідальністю — організація, суб'єкт господарювання, статутний капітал якої поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом товариства. Товариство з обмеженою відповідальністю є різновидом господарських товариств.

Організаційно-правова форма підприємницької діяльності так, як товариство з обмеженою відповідальністю, є поширеною в різних країнах, зокрема як в країнах романо-германської, так і англо-американської правової системи. Значний вплив на формування і розвиток законодавства з приводу питань регулювання діяльності товариства з обмеженою відповідальністю здійснив саме історичний розвиток даної форми підприємства.

Організаційно-правова форма товариства з обмеженою відповідальністю виникла вперше в Німеччині наприкінці XIX століття (Закон 1892 року, чинний зі змінами й доповненнями і сьогодні). В країнах романо-германської правової системи вона отримала розповсюдження після Першої світової війни, в країнах англо-американського права була інша ситуація: замість даної організаційно правової форми підприємства використовувалась правова конструкція «закритої компанії» (англ. *closed corporation*).

Більш наближеного до сучасного формату вигляду товариство з обмеженою відповідальністю отримало тільки в 1960-х рр., коли виникла

форма обмеженого партнерства, яка включала в себе наявність як генерального партнера, відповідального за управління компанією, так і партнерів з обмеженою відповідальністю.

В Загальному, товариство з обмеженою відповідальністю є однією з найпоширеніших організаційно-правових форм юридичної особи. Ця форма організації юридичних осіб є широко вживаною та популярною практично у всіх країнах: нім. *Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)* — в Австрії та Німеччині; нід. *Besloten Vennootschap (BV)* — у Нідерландах; фр. *Société à Responsabilité Limitée (S.A.R.L.)* — у Франції; пол. *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Sp. z o.o.)* — у Польщі. В модифікованому вигляді — англ. *Limited Liability Partnership (LLP)* — у Великій Британії і англ. *Limited Liability Company (LLC)* — у США.

На сьогоднішній день товариство з обмеженою відповідальністю є найбільш поширеною формою організаційно-правовою формою підприємницької діяльності. Даний факт говорить про значні переваги даної організаційно-правової форми саме для учасників товариства.

Даний вид товариств — винахід, що був зумовлений потребами підприємницької діяльності, що показала недостатню гнучкість акціонерних і повних товариств, що перешкоджали їх широкому поширенню, — з іншого.

Слід зазначити, що незважаючи на широку вживаність даної організаційно-правової форми підприємницької діяльності, питання законодавчого регулювання лишаються відкрити та потребують постійного удосконалення.

Як зазначалось вище, Україна належить до романо-германської правової системи. Саме тому основне порівняння проводилось між Україною та Австрією, як між країнами однієї правової системи. Для відображення правового режиму товариства з обмеженою відповідальністю в усьому світі та аналізу законодавства інших країн, яке було б відмінним до національного і могло слугувати основою для внесення змін і правок до вже існуючого в Україні, було

проаналізовано правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю в США та Великобританії.

Основним пунктом дослідження став порівняльно-правовий аналіз здійснення права на управління товариством з обмеженою відповідальністю в Україні, країнах англо-американської та омано-германської правової системи. Задля цього перш за все було проаналізовано структуру органів управління товариства з обмеженою відповідальністю в кожній країні. В загальному вона виявилась однаковою для всіх країн (Україна, Австрія, США), окрім Великобританії.

В усіх країнах структура органів управління товариства з обмеженою відповідальністю містить три органи:

- центральний орган управління (орган правління);
- виконавчий орган;
- контрольно-ревізійний орган.

Аналіз центрального органу управління товариства з обмеженою відповідальністю в Україні та Австрії довів схожість законодавчого регулювання цих двох країн по даному питанню. В обох країнах центральним органом управління є загальні збори, права та обов'язки яких в цілому так само збігаються.

Дещо інакша ситуація в США та Великобританії. В США відповідно до обсягів діяльності товариства з обмеженою відповідальністю може бути обрана різна управлінська структура: управління учасниками товариства з обмеженою відповідальністю або управління товариством з обмеженою відповідальністю менеджерами. Управлінська структура учасниками товариства з обмеженою відповідальністю передбачає наявність операційної угоди (операційного договору). Аналіз даного поняття дозволяє провести паралель з новелою Закону України «Про товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю», а саме можливість укладання корпоративного договору, мета якого є додатково врегулювати відносини між учасниками товариства.

Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю у Великобританії виявився кардинально різним до всіх вищезгаданих країн. Основними відмінностями є :

- повня відсутність директорів чи секреторів в товаристві;
- відсутність виконавчого органу управління, про наявність уповноважених учасників товариства;
- кожен з учасників товариства має право діяти від його імені.

Проте існують і спільні для всіх країн риси, зокрема наявність внутрішнього документу, який регулює взаємовідносини між учасниками товариства та впливає на процес управління товариством з обмеженою відповідальністю: Україна та Австрія – корпоративний договір, США – операційна угода (операційний договір), Великобританія – партнерська угода.

Проаналізувавши новели вищезгаданого Закону, можна зробити висновок, що регулювання процесу управління товариством з обмеженою відповідальністю в Україні, яке раніше було подібним лише на свій аналог в країнах романо-германської правової системи, що історично слугував прикладом національному, зазнало певних змін та нововведень.

З огляду на все вищезазначене можна зробити наступні висновки:

1) правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю є відмінним для країн різних правових сімей, причиною чого є історичні фактори, які вплинули на процес створення даної організаційно-правової форми підприємницької діяльності;

2) на даний час в Україні товариство з обмеженою відповідальністю є найбільш популярною організаційно-правовою формою підприємницької діяльності. Відносно недавно прийнятий Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» значною мірою вдосконалив процес управління товариством з обмеженою відповідальністю, проте ще й досі лишаються питання, які є дискусійними, зокрема питання здійснення контролюючої функції наглядовою радою товариства. Вирішенням цих

проблем може стати запозичення досвіду інших країн з даного питання, зокрема країн англо-американської правової системи, законодавство яких значним чином різниться від законодавства країн континентального права;

3) виникли поняття спільні як для країн романо-германської, так і англо-американської правової системи, зокрема поняття корпоративного договору. Нажаль, говорити про ефективність його застосування в Україні ще зарано, адже процес застосування, оформлення та основоположних пунктів даного інструменту управління товариством з обмеженою відповідальністю є недостатньо прописаним. В цій ситуації саме країни англо-американської правової системи, зокрема США, можуть слугувати прикладом та основою для подальших змін.

4) існуюча система виконавчих органів товариства з обмеженою відповідальністю, що на даний момент існує в Україні, потребує вдосконалення. Аналіз даного інституту в країнах романо-германської та англо-американської правових систем свідчить про те, що найбільш оптимальним та ефективним варіантом даного інструменту управління товариством з обмеженою відповідальністю може стати орган правління, якому будуть притаманні основні риси, притаманні його аналогам в обох правових системах.

Головним висновком дослідження є те, що організаційно-правова форма підприємницької діяльності така як товариство з обмеженою відповідальністю сьогодні, з правової точки зору, є найбільш гнучкою та ефективною, проте постійний розвиток підприємницької діяльності як економічного явища, зумовлює необхідність постійних змін в законодавстві з приводу питань управління товариством з обмеженою відповідальністю. Багатогранність та складність даної організаційно-правової форми було підтверджено різним підходом як до трактування правового статусу товариства з обмеженою відповідальністю в різних країнах, так і вибором управлінської структури та органів управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асадчих Т., Мильцева В. Права учасників товариства з обмеженою відповідальністю: законодавець у пошуках "золотої середини". URL: http://www.vkr.ua/ua/publications/articles/prava_uchasnikiv_tovaristva_z_obmezhenoyu_vidpovidalnistyu_zakonodavets_u_poshukakh_zolotoi_seredini/
2. Братовченко М. А. Новий закон про ТОВ: усунення прогалин чи революція? URL: https://protocol.ua/ua/noviy_zakon_pro_tov_usunennya_progalin_chi_revolyutsiya/
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: підручник. Житомир: ПП "Рута", 2002. 544 с.
4. Бронська Г. Новели Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та судова практика. URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/170676>
5. Гарагонич О. 10 пасток Закону про ТОВ. URL: <https://blog.liga.net/user/ogaragonych/article/30270>
6. Господарське право: навч. посіб. для підготовки до іспитів / В. С. Мілаш. Харків: Право. 2015. 328 с. URL: https://pidruchniki.com/85605/pravo/ustanovchi_dokumenty_gospodarskih_organizatsiy_vimogi_oformlennya_dokumentiv_podayutsya_derzhavnomu_reyestratoru#140
7. Господарське право: підручник / В. С. Щербина. 5-те вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер. 2012. 600 с. URL: https://pidruchniki.com/1243071342881/pravo/mayno_maynovi_prava_gospodarskomu_tovaristvi#139
8. Господарське право: підручник . за заг. ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. Харків: Право. 2012. 696с.
9. Господарський кодекс України: Закону України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відовомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144

10. Даскалюк О., Козак С. Equity and Management: нові можливості для учасників товариства з обмеженою відповідальністю . URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011399
11. Дацюк В. Як підготувати Статут ТОВ та ТДВ і корпоративний договір за Законом №2275 / *Юридична газета online*. 2018 . URL:<http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/yak-pidgotuvati-statut-tov-ta-tdv-i-korporativniy-dogovir-za-zakonom-2275.html>
12. Дудник Л. М. Українське господарське право та господарське процесуальне право: курс лекцій. Київ: Поліграфцентр «Геопринт». 2015. 569с. URL:https://pidruchniki.com/83875/pravo/vidi_gospodarskih_tovaristv#66
13. Історія виникнення господарських товариств . URL: <https://studfiles.net/preview/5170455/page:30/>.
14. Карпова В. Операції з корпоративними правами в ТОВ: правові аспекти. URL: http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ010907
15. Кібенко О. Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: дисертація на здобуття наук. ступеня доктора юр. наук: 12.00.04. Харків. 2006. 526 с.
16. Кравчук В. Відкликання голови виконавчого органу товариства. *Українське комерційне право*. 2012. №12. с. 14-19
17. Васильєва В. А., Ковалишин О. Р., Вікторія Робертсон [та ін.]. *Корпоративне право Австрії та України : монографія*. Івано-Франківськ. 2015. 250 с.
18. *Корпоративне право: навчальний посібник*. за заг. ред. О. В. Гарагонича, С.М. Грудницької. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2014. 344с.
19. *Корпоративне право: навч. посіб./ П. М. Пальчук*. Київ: нац. торг. екон.ун-т. 2015. 316с. URL:https://pidruchniki.com/82875/pravo/poryadok_formuvannya_kompetentsiya_organiv_upravlinnya_tovaristva_obmezhenoyu_vidpovidalnistyuu#521

20. Корпоративне право України : підручник / за заг. ред. В.В.Луця. Київ: Юрінком Інтер. 2010. 384 с.
21. Кромченко О., Лебедев М. Новий закон про ТОВ та ТДВ: що робити новим та дійсним підприємствам. URL: <https://growhow.in.ua/novuj-zakon-pro-tov-ta-tdv-shho-robyty-novym-ta-dijsnym-pidpryyemstvam/>
22. Лукач І. В., Фірсанова В. Д. Проблеми та перспективи створення наглядової ради в товаристві з обмеженою відповідальністю відповідно до законодавства України, с. 159-161. URL:http://www.pap.in.ua/2_2014/45.pdf
23. Морозов Є. Повідомлення учасника про проведення загальних зборів товариства. URL:<https://blog.liga.net/user/emorozov/article/24727>
24. Господарське право України. Навч. посіб./ за заг. ред. С. В. Несиної. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 564с. URL:https://pidruchniki.com/19570411/pravo/ustanovchi_dokumenty_subyektiv_gospodaryuvannya_yuridichnih_osib
25. О. В. Старцева. Підприємницьке право: підручник. Київ: Істина. 2007. 816с.
26. Погребняк Д. Експрес-Аналіз Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у вигляді запитань-відповідей. URL:http://lawgarant.com.ua/main_page/ekspres-analiz-zakonu-ukrayini-pro-tovaristva-z-obmezhenoyu-ta-dodatkovoyu-vidpovidalnisty-u-viglyadi-zapitan-vidpovidej/
27. Поняття, види та історія виникнення господарських товариств. URL:<https://studopedia.org/14-34500.html>.
28. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю». URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093
29. Право компаній: порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* Європейського Союзу. Міністерство юстиції України Державний департамент з питань адаптації законодавства. 2009. 82 с.

30. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. ст. 377
31. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. ст.682
32. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06 лютого 2018 р. № 2275-VIII. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
33. Про товариства з обмеженою відповідальністю з єдиним учасником: Дванадцята Директива Ради Європи від 21 грудня 1989 р. № 89/667/ЄЕС// URL:<http://old.minjust.gov.ua/file/32617.docx>
34. Родіонов С. Переважне право на купівлю частки в ТОВ: актуальна практика та проблеми застосування/ *Юридична газета*. 2018. URL:<http://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/perevazhne-pravo-na-kupivlyu-chastki-v-tov-aktualna-praktika-ta-problemi-zastosuvannya.html>
35. Скворцов С. Новий Закон про ТОВ: заочне голосування VS опитування учасників. URL:<https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/novij-zakon-pro-tov-zaochne-golosuvannja-vs-opituvannja-uchasnik-346831/>
36. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 №№ 40-44. ст.356
37. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої , В. Л. Яроцького. Харків: Право. 2012. 656 с. URL:https://pidruchniki.com/1685030345885/pravo/organi_yuridichnoyi_osobi#782
38. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-те вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер. 2010. 976 с. URL:https://pidruchniki.com/1105051947033/pravo/upravlinnya_tob#938
39. Шаді Саад. Наглядова рада ТОВ: аналіз законодавства. URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/169492>

40. Шевчук А. Модельний статут – як це працює? URL: <https://ubr.ua/business-practice/laws-and-business/modelnii-statut-iaк-ce-pracu-247694>
41. Поняття, види та історія виникнення господарських товариств. URL: <https://studopedia.org/14-34500.html>.
42. Akalp, Neil. Should You Structure Your Accounting Firm as an LLC, PLLC or PC?. *Accounting Today*. URL: <https://www.accountingtoday.com/news/should-you-structure-your-accounting-firm-as-an-llc-llc-or-pc>
43. Bainbridge, Stephen. Didn't sign your LLC operating agreement? Think that'll get you off? Think again. URL: <https://www.professorbainbridge.com/professorbainbridgecom/2014/09/didnt-sign-your-llc-operating-agreement-think-thatll-get-you-off-think-again.html>
44. Brown, Robert L., Gutterman, Alan S. *Emerging Companies Guide: A Resource for Professionals and Entrepreneurs*. American Bar Association. 2005. p.550.
45. Cai, J., Garner, J. L., Walkling, R. A. Electing Directors/ *Journal of Finance*. 2009. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1101924
46. Craig S, Lattman P. Companies May Fail, but Directors Are in Demand./ *New York Times*. 2010. URL: <https://www.cnbc.com/id/39189160>
47. Falby, Bruce E. Delaware amends its LLC Act: managers and controllers owe fiduciary duties unless LLC agreement provides otherwise. 2013. URL: https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2013/08/delaware-amends-its-llc-act--managers-and-contro__/
48. Friedman, Scott E. *Forming Your Own Limited Liability Company/ Dearborn Trade Publishing*. 2013. p.60
49. The Formative Years of the Modern Corporation: The Dutch East India Company VOC, 1602–1623. /*The Journal of Economic History* / Volume 73 . Issue 04. December 2013. pp. 1050–1076.

50. How are the directors selected?. Commonwealth of Virginia, State Corporation Commission, Business FAQs. URL: <https://www.scc.virginia.gov/clk/befaq/vanon.aspx>
51. Kodeks spółek handlowych. 2000 r. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000941037>
52. Limited Liability Partnership. Grant Thornton. UK. 2015. p.62. URL: <https://www.grantthornton.co.uk/globalassets/1.-member-firms/united-kingdom/pdf/documents/grant-thornton-uk-llp-financial-statements-30-june-2015.pdf>
53. LLCs: Is the Future Here? A History and Prognosis/*HeinOnline*. 2003. p. 11. URL: www.americanbar.org.
54. LLC Filing as a Corporation or Partnership/ *IRS. Internal Revenue Service*. URL: <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/llc-filing-as-a-corporation-or-partnership>
55. McNamara, Carter. "Overview of Roles and Responsibilities of Corporate Board of Directors". Free Management Library. Authenticity Consulting, LLC.
56. Morris Kaye. Pros and Cons of a Limited Liability Company (LLC). URL: <https://smallbusiness.chron.com/pros-cons-limited-liability-company-3687.html>
57. Revised Uniform Partnership Act of 2001. 2001. p. 155. URL: <https://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporationsCompanion/Conexus/UniformActs/U LPA2001.pdf>
58. Rousseau, Peter, Stroup, Caleb. Director Histories and the Pattern of Acquisitions/ *Journal of Financial and Quantitative Analysis*. 2015. pp. 671-698.
59. See Thomas E. Rutledge and Elizabeth G. Hester. Practical Guide to Limited Liability Partnerships. / *State Limited Liability Company & Partnership Laws*. 2008.
60. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Austria. 2017. URL: <https://dejure.org/gesetze/GmbHG>